

נשרים במחוז צפון 2023

ספיר שמחי, אליקה מעטוף, אוהד הצופה, עמית דולב

ינואר 2024

סיכום: יפעת ארצי

תקציר

- אוכלוסיית הנשרים הכללית בצפון בשנת 2023 מונה כ-49 נשרים. 12 זוגות קיננו במצוקי הכרמל וגידלו בהצלחה 6 גוזלים.
- 5 נשרים פגועים תועדו בבר.
- 6 נשרים שוחררו לטבע.
- 9 גוזלים גדלו בגרעיני הרבייה.
- נכון לסוף 2023 פעילים במחוז צפון 20 נשרים ממושדריים.

1. רקע

בעבר דגרו הנשרים במצוקים בכל הארץ, מהגולן והגליל בצפון ועד מכתש רמון בדרום. מאז שנות השמונים פחת מספר הנשרים ממאות רבות של פרטים ועשרות קינים, לכ-200 פרטים וקינים בודדים מדי שנה בשנים האחרונות. הרעלות מהוות את הגורם העיקרי להתמעטות. גם בעשור האחרון התרחשו אירועי הרעלה אשר גבו את חייהם של עשרות נשרים.

עקב מצבם הקשה של הנשרים בישראל, מתקיים מאז 1996 מאמץ למנוע את הכחדת הנשרים במסגרת פרויקט פורשים כנף (שותפות בין רשות הטבע והגנים, החברה להגנת הטבע וחברת החשמל לישראל) ובסיוע גופים נוספים, במגוון דרכים להצלת האוכלוסייה: אספקת מזון להבטחת זמינות מזון נקי מכימיקלים, מיגון קווי מתח מפני התחשמלות, הקמת גרעין רבייה להשבה (שחרור החל ב-1993), תאום עם חיל האוויר והתעופה האזרחית למניעת הפרעות כלי טיס, שמירה על קינון מפני הפרעות, ניטור האוכלוסייה תוך סימון ומעקב טלמטרי לשם זיהוי האיומים וכבסיס להבנת הדמוגרפיה שלהם וכן בעת הצורך, יבוא נשרים מחו"ל להגדלת גרעין הרבייה ולהשבה לטבע.

2. מטרה ושיטות

ריכוז המידע המצטבר על אוכלוסיית הנשרים בצפון ופעולות האישוש, לקבלת תמונה על מצב הנשרים בצפון, ולבחינת תוצאות פעולות הממשק.

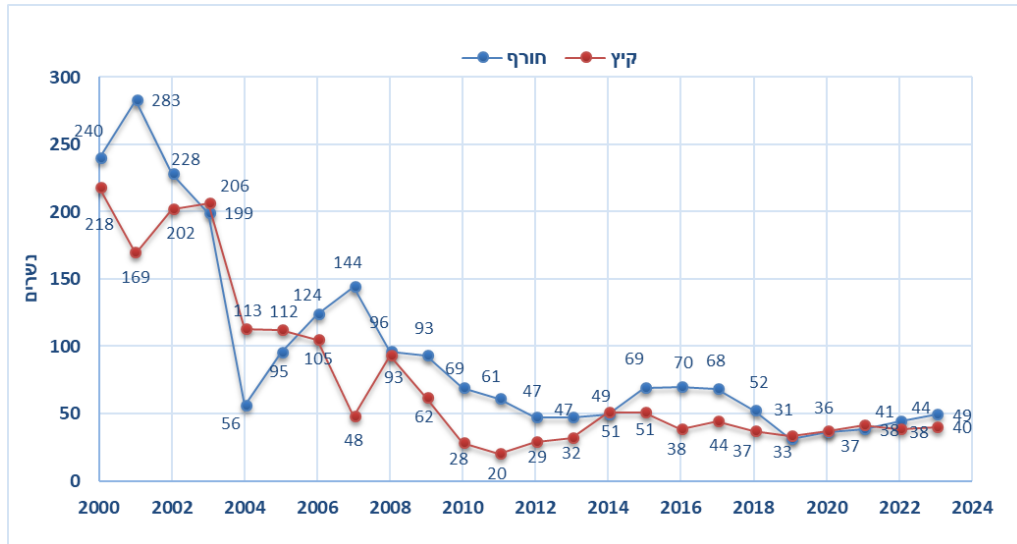
מבוצע ע"י איסוף מידע מסקרי קינון, ממאגר תצפיות רט"ג, מגרעין הרבייה ומהממשק ופרטים מסומנים, והשוואה לשנים קודמות.

3. תוצאות

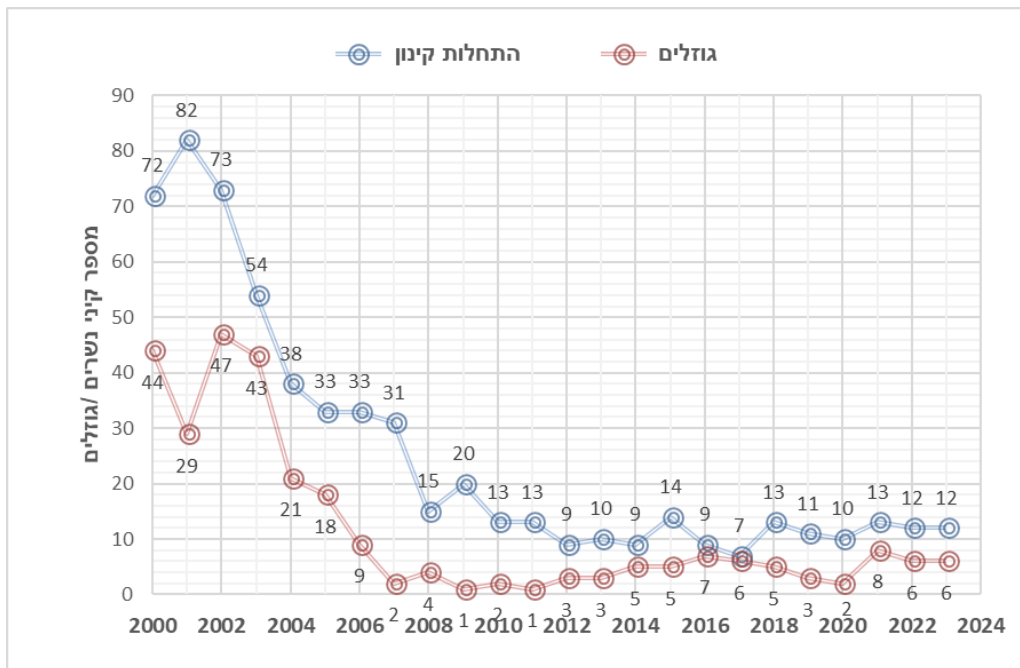
להלן ריכוז המידע על אוכלוסיית הנשרים והממשק במחוז צפון, מעודכן לסוף 2023.

3.1 גודל אוכלוסייה

ספירת נשרים מרוכזת מתקיימת פעמיים בשנה (בפברואר וביוני) בכל אזורי הנוכחות של נשרים בישראל. מספר הנשרים במחוז צפון ב-2023, כולל נשרים ממושדריים שלא נצפו בעין, היה 49 בחורף ו-40 בקיץ (איור 1). נתון זה מעט גבוה משנה שעברה, כאשר ניכרת מגמת עליה מתונה מ-2019.

איור 1: תצפיות ישירות בנשרים בספירות מרוכזות במחוז צפון בקיץ (קו אדום) ובחורף (קו כחול), שנים 2000-2023

איור 2 : מספר התחלות קינון (קו כחול) ומספר פרוחי נשרים (אדום) במחוז צפון, שנים 2000-2023

3.2 קינון

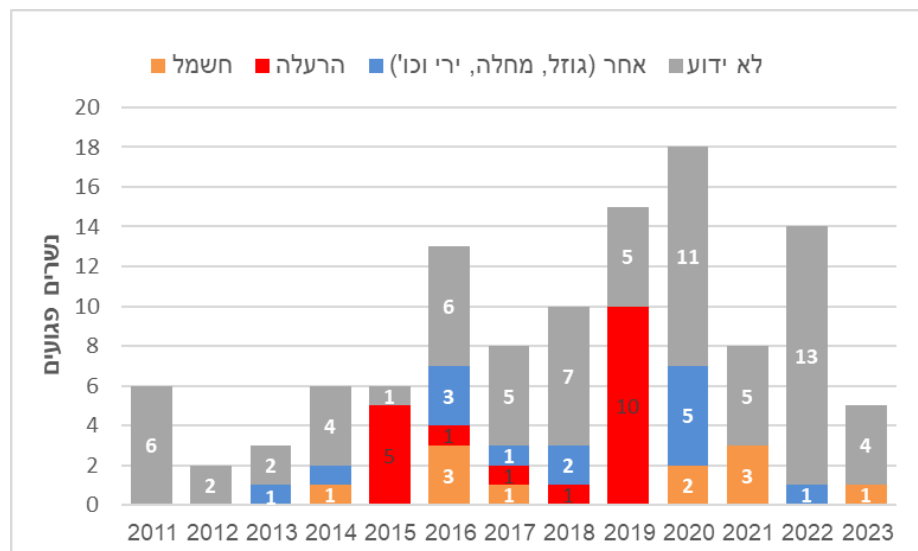
בשנת 2023 תועדו 12 התחלות קינון של נשרים, כולן במצוק נחל גלים בכרמל. זוג אחד הטיל הטלת מילואים וגם זו נכשלה.

מתוך ניסיונות הקינון בשנה זו, 6 הצליחו לגדל צאצאים לפריחה (איור 2). מאפייני האוכלוסייה המקננת: מוצא הפרטים שקיננו - 13 שוחררו מגרעיני הרבייה, 4 פרטים הובאו מחו"ל והשאר נשרי בר שסביר שבקעו במושבה בכרמל או נשרים ששוחררו ואבדו את הסימון. פרט מקנן אחד (נקבה) ילידת גמלא 2004 שקיננה עד 2019 בגולן.

גילם הממוצע של ההורים שקיננו 11.63 שנים (סטיית תקן 3.9). בהתבסס על 16 פרטים עבורם ידועה היסטוריית הקינון, לכל פרט באוכלוסייה המקננת יש בממוצע 5.8 ניסיונות קינון (סטיית תקן 2.6, תיעוד נתונים מאז 2012).

3.3 פגיעה ותמותה

בשנת 2023 תועדו במחוז צפון 5 נשרים שנפגעו בבר, שניים בגולן ושלושה בכרמל (איור 3). סיבת הפגיעה ידועה עבור נשר אחד, שהתנגש בקו מתח עליון בנחל ספונים. אחד מהנשרים שמת בגמלא הוא יליד שבי שמת כנראה עקב בעיית התאקלמות בטבע. פרט נוסף ששחרר מהכלוב בכחל נלכד בלבנון אך כנראה שוחרר לטבע אחרי שהמשדר והטבעות הוסרו ממנו. בנוסף נפצע נשר נכה אחד בתחנת האכלה בגמלא, ומת נשר מגרעין הרבייה בכחל, מסיבה לא ידועה.

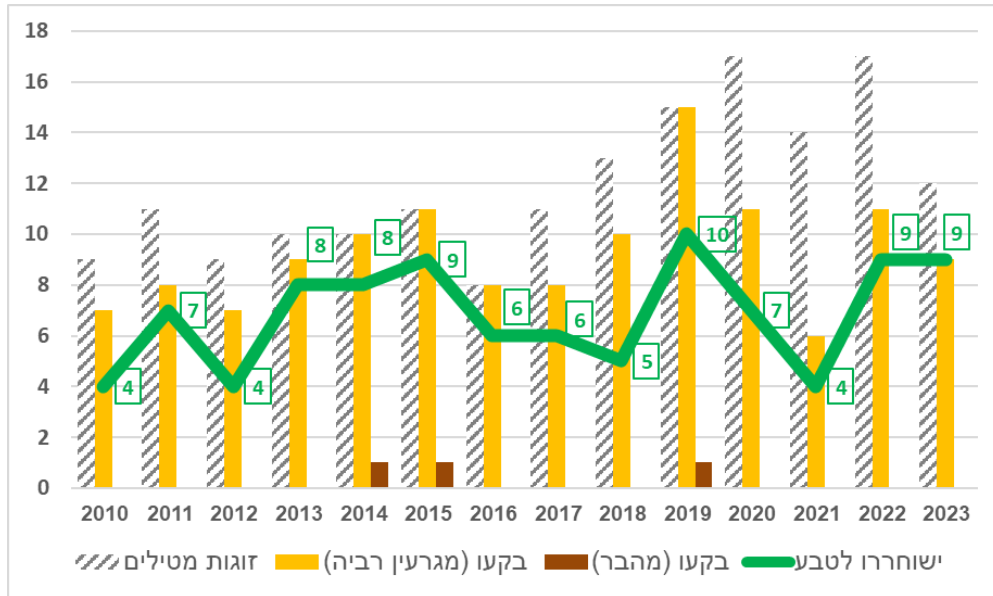
איור 3: נשרים פגועים במחוז צפון, 2010-2023.

3.4 ממשקים לתגבור האוכלוסייה

תגבור נשרים לטבע מבוסס על שחרור נשרים שמקורם בגרעין הרבייה. בנוסף שוחררו נשרים שיובאו מחו"ל (עד 2019) ושאינם מתאימים להגדלת גרעיני הרבייה.

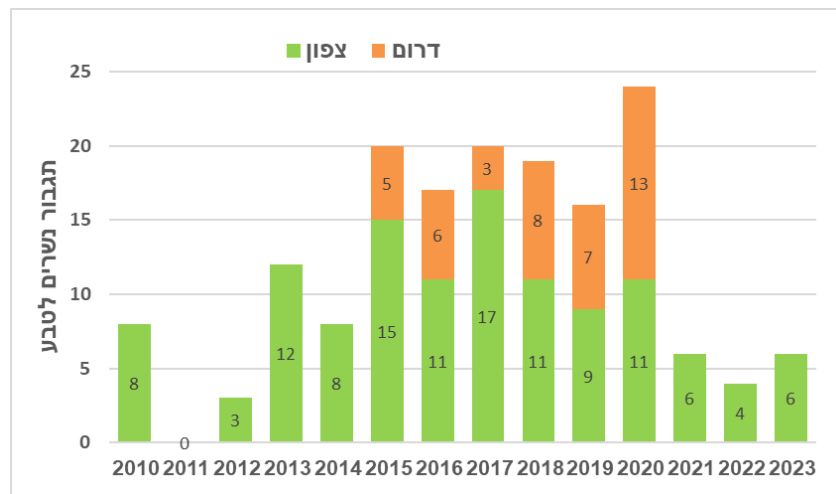
נשרים מחו"ל: בשנים 2015-2019 הובאו 126 נשרים מחו"ל לצורך הגדלת גרעין הרבייה. בשל גילם הצעיר של חלקם, שאינו מתאים לרבייה, 75 שוחררו לטבע. כיום נותרו 28 נשרים מחו"ל בגרעיני הרבייה. ארבעה פרטים מחו"ל ששוחררו לטבע, קיננו בשנים האחרונות במצוק גלים.

גרעיני רבייה: בשנת 2023 נקבות בגרעין הרבייה הטילו 21 ביצים, 15 מהן היו פוריות. הביצים הודגרו במדגרה בגן-החיות התנכ"י, 13 גוזלים בקעו, אך רק 9 גודלו והועברו לאקלום לקראת שיחרור לטבע (איור 4). גוזל נוסף שבקע הוכנס לאימוץ לזוג נשרים בעין עבדת אך גידולו נכשל.

איור 4: פעילות גרעין הרבייה 2010-2023: מספר זוגות שהטילו (עמודה אפורה), בקיעת ביצים שמקורן מגרעין רביה (עמודה כתומה), מהבר (עמודה חומה) ומספר גוזלים ששוחררו או ישוחררו לטבע (קו ומספרים ירוקים).

שחרור נשרים לטבע: אקלום הנשרים לקראת שחרור מתבצע בכלובי אקלום בחי-בר כרמל, בגמלא, בכחל ובדרום הארץ. מאז 2010 שוחררו לטבע בישראל 157 נשרים שמקורם בגרעיני רביה, מהם 115 במחוז צפון.

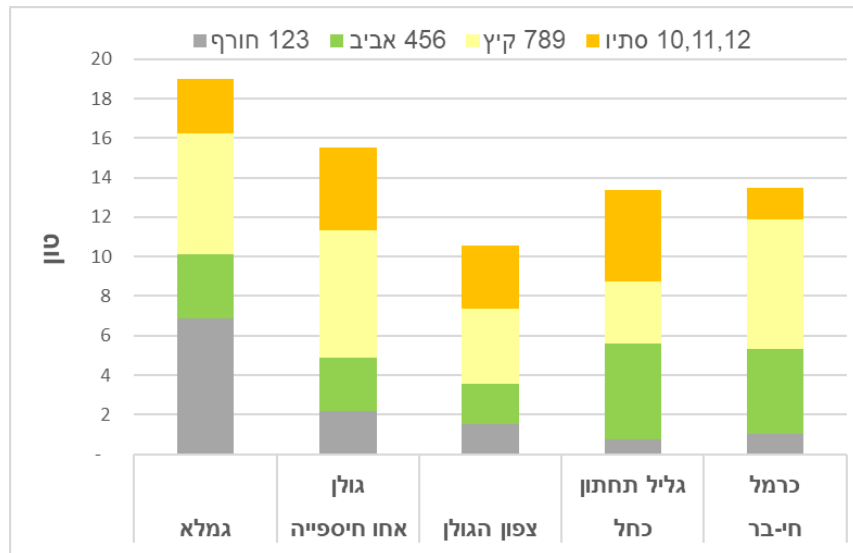
איור 5: תגבור נשרים בצפון (ירוק), ובדרום (כתום) 2010-2023

בשנת 2023 שוחררו בצפון 6 נשרים נוספים מגרעיני הרבייה, 2 שוחררו בגמלא ו-4 בכחל (איור 5). היקף זה של תגבור נשרים לטבע בצפון גבוה משנה שעברה. בדרום הארץ לא שוחררו נשרים בשנים האחרונות.

3.5 תחנות אספקת מזון

במהלך 2023 היו פעילים 5 אתרים שבהם סופק מזון עבור נשרים ודורסים גדולים אחרים: חי-בר כרמל, כחל ו-3 תחנות בגולן: גמלא, אחו חיספייה וצפון הגולן. תחנת רמות מנשה לא היתה פעילה.

באתרי אספקת המזון הוכנסו השנה כ-72 טון פגרים. רוב המזון שהוכנס לתחנות (68 טון) מקורו באיסוף פגרים מכ-45 משקים חקלאיים שונים, במסגרת פעולות סניטציה.

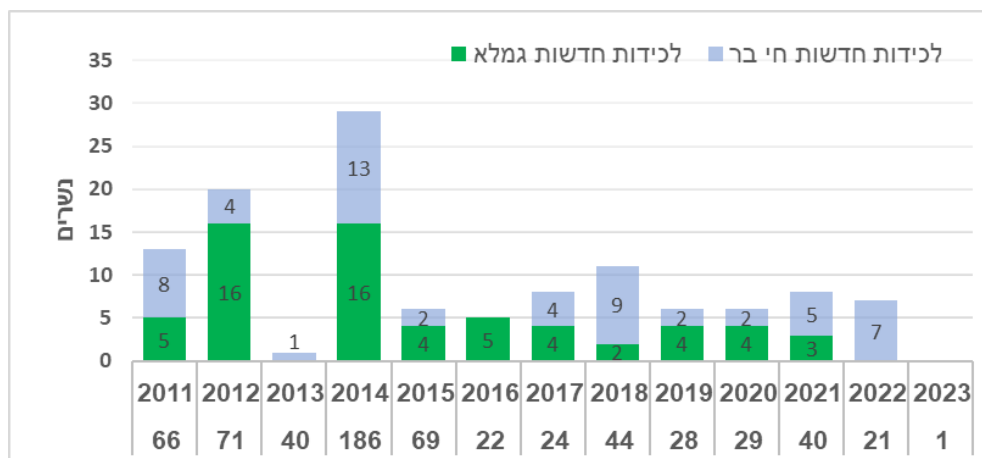

איור 6: כמות מזון שסופקה ב-2023 בתחנות במחוז צפון, בחלוקה לעונות.

3.6 לכידה סימון ומשדור

כלובי הנשרים בגמלא ובחי-בר כרמל משמשים עונתית גם כמלכודות, ונפתחים לסירוגין מחוץ לעונת הקינון, בחודשים אוגוסט - נובמבר.

בשנת 2023 לא נלכדו נשרים במלכודת החי בר למעט פרט אחד שנכנס לכלוב זמן קצר לאחר ששוחרר משיקום. בגמלא לא נלכדו כלל נשרים, משך הזמן בו הכלוב בגמלא היה פתוח ללכידה היה מצומצם השנה, בשל סגירתו עם פרוץ המלחמה באוקטובר (איור 7).

איור 7: מספר נשרים מהבר שנלכדו וסומנו לראשונה במלכודות חי-בר וגמלא, 2023-2011 (בתחתית ציר X- מספר נשרים שנלכדו בכל שנה).

נכון לסוף שנת 2023, פעילים בצפון 20 נשרים ממושדרים, מהם מתקבלות התראות ממערכת טלגרם לסיוע בסניטציה ולמזעור הפגיעה מהרעלות.

4. סיכום

נראה שממשיך שיפור מתון בגודל אוכלוסיית הנשרים בצפון, מגמה הנצפית מאז 2019. הצלחת הקיבולן זהה לשנה שעברה וגבוהה מרוב השנים בעשור האחרון. למרות זאת אוכלוסיית הנשרים בצפון ישראל עדיין מונה מעט פרטים ואתר קיבולן יחיד, ומצויה בסכנת הכחדה חמורה.